

ภาคปฏิบัติของวาทกรรมการพัฒนาชุมชนเกาะบุโหลนดอน*

เก็ดตา บุญปรกาการ^{a,✉} เจตนัสฤกษ์ สัจพันธ์^b สุณีย์ บุญกำเนิด^c นันทรัฐ สุริโย^d
^aผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
^bนักวิจัย คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
^cอาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
^dนักวิจัยอิสระ บ้านเลขที่ 75/14 ถนนทุ่งรี หมู่ 3 ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
✉kettawa@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงวาทกรรมการพัฒนาในพื้นที่ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสังเกต และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 11 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็น ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ภาคปฏิบัติของวาทกรรมอำนาจตั้งอยู่บน พื้นฐานของหลักเหตุผลที่สร้างความชอบธรรมให้กับการปฏิบัติการของรัฐว่า เป็นสิทธิที่รัฐจะเข้าไปจัดการ และกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นซึ่งประชาชนต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าว ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการพัฒนาได้ทำหน้าที่ผ่านตัวแทนของสถาบัน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ กรมชลประทาน กระทรวงพลังงาน โดยที่โครงการพัฒนาบางโครงการ ชาวบ้านไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการ ออกแรงสร้าง หรือร่วมแสดงความคิดเห็น จึงส่งผลให้โครงการที่เข้ามาพัฒนาชุมชนเกาะบุโหลนดอน บางโครงการ ขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่องจากคนในชุมชน การติดตราสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงความ เป็นเจ้าของโครงการ โดยสถาบันหรือหน่วยงานที่เข้ามามีแรงค์เผยแพร่การพัฒนา ดังนั้นในทางปฏิบัติ สถาบันจึงไม่ได้ทำหน้าที่พัฒนาในความหมายที่เราเข้าใจกัน แต่ทำหน้าที่ควบคุมให้อยู่ในวินัย เพื่อให้ชุมชน ที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาเข้าสังกัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน และปฏิบัติตามมาตรฐานที่สถาบัน กำหนดให้

คำสำคัญ: วาทกรรมการพัฒนา การพัฒนาชุมชน ชุมชนบุโหลนดอน

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย บุโหลนดอน (ดางาด) แบ่งปันบ้านสัมผัสวิถีชาวเลและหาดทรายภายใต้ร่มกอดอันดามัน

Discursive Practice in Ko Bulon Don Community Development

Kettawa Boonprakarn^{a,✉} Jedsarid Sangkapan^b

Sunee Boonkamnerd^c Nuntharat Suriyo^d

^aAssistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai District

^bResearcher, Faculty of Liberal Arts and Education, Hatyai University

^cLecturer, Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University, Pattani

^dFreelance of Researcher, 75/14 Tung Ree, TambonKho Hong, Hat Yai District, Songkhla Province

✉kettawa@hotmail.com

Abstract

The objective of this study was to investigate the development discourse in Ko Bulon Don Community, Tambon Pak Nam, La-ngu District, Satun Province. The data of this qualitative study were collected through observations and in-depth interviews with 11 key informants, and the data were then classified into categories, decoded, interpreted, concluded, and presented as analytical descriptions. The results revealed that the discursive practice of power was based on reasons for righteousness of state practice that it is the state's right to manage and set rules for people to accept and comply with. The practice in development discourse has functioned through representatives of institutes, which were Pak Nam Tambon Administrative Organization, the Royal Irrigation Department, and Ministry of Energy. Nevertheless, villagers did not have opportunity to participate in building or expressing their opinions on some community development projects. As a result, some development projects for Ko Bulon Don lacked continuous coordination from people in the community. Displays of logos of the institutes or agencies that campaigned or publicized the development projects indicated their ownership of the projects. Therefore, in practice, the institutes and agencies did not actually function in the development according to the meaning that people understood, but these institutes and agencies functioned to control the projects so that the community that was the target of the development became part of the institutes and complied with the standards set by the institutes.

Keywords: Development Discourse; Community Development; Bulon Don Community

บทนำ

ภายใต้แนวคิดเรื่องการพัฒนา นักวิชาการมักผูกติดอยู่กับความเชื่อในแนวคิดเชิงเส้นตรง กล่าวคือ เชื่อว่าเวลาในจินตภาพนั้นเป็นเส้นตรงที่มีเพียงการก้าวไปข้างหน้าและการถอยหลังเท่านั้น ส่งผลให้แนวคิด การพัฒนามุ่งไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีผู้นำทาง และมีการหลอมรวมประวัติศาสตร์ รวมทั้งช่วงเวลาที่ หลากหลายให้กลายเป็นหนึ่งเดียว ในที่สุดแล้วการพัฒนาได้นำสภาพทางเศรษฐกิจมาเป็นเครื่องมือที่ใช้ใน การชี้วัดการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ การพัฒนาในยุคของ Truman นั้นได้หลอมรวมเอาภาระหน้าที่สอง อย่างคือ เศรษฐกิจและการสร้างสังคมอารยะเข้าด้วยกัน ระดับของอารยธรรมของประเทศวัดได้โดยระดับ ความเจริญของเศรษฐกิจ ดังนั้นเศรษฐกิจจึงเป็นตัวชี้วัดตำแหน่งของการพัฒนาของแต่ละประเทศบนถนน แห่งการพัฒนา (อัสรี มาหะมะ, 2556)

การพัฒนาตามแนวคิดของ Foucault (1995) มีนัยยะแห่งการมีอำนาจเหนือกว่า และมาพร้อม ๆ กับการเมืองเรื่องพื้นที่ กล่าวคือ การพัฒนาสะท้อนให้เห็นถึงประเทศที่ทรงอำนาจกับประเทศที่ด้อยอำนาจ ประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่ด้อยพัฒนา ซึ่งการกำหนดตำแหน่งผู้นำ ผู้ตามดังกล่าวนี้คือการกำหนด เป้าหมายของการพัฒนาไปในตัวนั่นเอง เมื่อมีการจำแนกดังกล่าว ทำให้เกิดการมองว่าประเทศด้อยพัฒนา นั้นเปรียบเสมือนปัญหาที่ต้องแก้ไข บ่อยครั้งที่นิยามของการพัฒนามักจะมีคำตอบด้วยการแก้ไขปัญหาของ ประเทศด้อยพัฒนา และมักจะมีคำถามว่าเป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้การตีความในด้านอื่น ๆ ถูกกละเลย นอกจากนั้นแล้วประเทศด้อยพัฒนายังถูกรอบงำด้วยความริบเร่งที่ต้องไล่ตามให้ทันการพัฒนา ในขณะที่ไซร์ตัน เจริญสินโอหาร (2543) กลับมองถึงการพัฒนาดังกล่าวข้างต้นว่า เป็นเพียงวาทกรรมว่า ด้วยการพัฒนา ซึ่งให้ความสำคัญกับปฏิบัติการวาทกรรมที่เป็นตัวกำหนดหรือสร้างความหมายให้กับสิ่งที่ เรียกว่า “การพัฒนา” และ “ด้อยพัฒนา” เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสิ่งที่ พัฒนากับสิ่งที่ด้อยพัฒนา

เช่นเดียวกับชุมชนเกาะบูโหลนดอน ซึ่งเป็นเกาะหนึ่งภายใต้หมู่เกาะเกตรา จังหวัดสตูล โดยมีเกาะ ที่สำคัญหลายเกาะคือ เกาะบูโหลนเล เกาะบูโหลนไม้ไผ่ หมู่เกาะเหล่านี้อยู่ห่างจากท่าเทียบเรือปากบารา จังหวัดสตูล ประมาณ 22 กิโลเมตร เกาะบูโหลนดอนตั้งอยู่ห่างจากเกาะบูโหลนเล ประมาณ 6 กิโลเมตร ขาดสาธารณูปโภคที่สำคัญ เช่น ไฟฟ้า และน้ำสำหรับบริโภค ชุมชนบูโหลนดอนส่วนใหญ่เป็นชาวประมง มีการศึกษาน้อย เป็นครัวเรือนขนาดกลาง รายได้ของครัวเรือนเกือบทั้งหมดเป็นรายได้จากการทำประมง รองลงมาคือการรับจ้างและบริการในแหล่งท่องเที่ยวที่เกาะหลีเป๊ะ แต่สิ่งที่ส่งผลให้ชุมชนบูโหลนดอนมีการ พัฒนาทางด้านต่าง ๆ ได้ยาก คือ การที่มีพื้นที่เป็นเกาะห่างไกลจากแผ่นดินใหญ่ บุคคลภายนอกไม่สามารถ เข้าถึงเกาะได้เพียงในบางฤดูกาลเท่านั้น ในสภาพเช่นนี้ชุมชนเกาะบูโหลนดอนจึงจำเป็นที่จะได้รับการ พัฒนา ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล สาธารณสุขจังหวัด มูลนิธิชัยพัฒนา โดยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จึงมุ่งเข้า มาพัฒนาชุมชนเกาะบูโหลนดอน (ชูกรี หะยีสาแม นิฟาริต ระเด่นอาหมัด สุธา เกลาฉี๊ด ทศพร พงศ์สุวรรณ จิตรกร หมิ่นสัน วีระ ขุนไชยรักษ์ และอับดุลเลาะ หมัดอะด้า, 2555)

การพัฒนาดังกล่าวบางโครงการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นโครงการพัฒนาที่จัดสร้าง และมอบสิ่งของให้กับชุมชนโดยที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม แต่กลับมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์เพียงอย่างเดียวโดยขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจกับชุมชนในเบื้องต้น จึงทำให้ชุมชนไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ห้องส้วมที่จัดสร้างให้โดยรัฐไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากชาวบ้าน ใช้การไม่ได้ ประตูล้ำรด แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้แก้ไขให้ดีขึ้น ถังน้ำที่หน่วยงานภาครัฐมอบให้ซึ่งมีอยู่จำนวนมากในชุมชนชำรุด หรือเสียหายก็ไม่ได้มีการซ่อมแซมให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ อาคารศูนย์สุขภาพชุมชนไม่มีการดำเนินกิจกรรมต่อหลังจากสร้างเสร็จแล้วกลายเป็นพื้นที่ตากผ้าหรือที่พักอาศัยชั่วคราวของนักพัฒนา อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ และระบบดูแลซ่อมบำรุงประปาหมู่บ้าน เสื่อมสภาพและชำรุด ระบบกรองน้ำดื่ม ตู้เย็นชุมชน แผงเซลล์แสงอาทิตย์สำหรับชาร์ตไฟ แบตเตอรี่ประจำหมู่บ้าน ไฟฟ้าทางเดินเหล่านี้ขาดการดูแลบำรุงรักษาจากชุมชน และจากการประเมินของนักวิชาการที่มาทำงานในพื้นที่พบว่า เป็นเพราะเมื่อโครงการสิ้นสุดลง ชุมชนไม่รู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของ และไม่สามารถสานต่องานหรือกิจกรรมของโครงการได้อย่างต่อเนื่อง เมื่อผู้ที่จัดทำโครงการกลับออกไปจากเกาะบูโหลนดอน และทั้งโครงการที่มีการสร้างสรรค์ไว้ไม่มีคนดูแลรับผิดชอบอย่างเป็นระบบ (บังเทิด, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2557; บังเต็น, สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2557)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนได้ตกอยู่ภายใต้วาทกรรมการพัฒนาจากรัฐ การอ้าแขนรับการพัฒนาโดยไม่ได้ใคร่ครวญ หรือขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านเป็นผู้ถูกกระทำจากรัฐ โดยที่รัฐนำการพัฒนาเข้ามาครอบงำชาวบ้านโดยที่ไม่ใช่สิ่งที่ชาวบ้านต้องการหรือไม่อย่างไร จึงทำให้ชุมชนบูโหลนดอนไปไม่ถึงปลายทางการพัฒนา จึงเกิดคำถามว่า ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการพัฒนาชุมชนบูโหลนดอนดังกล่าว มีลักษณะอย่างไร ชาวบ้านเป็นผู้ถูกกระทำจากรัฐ และตกอยู่ภายใต้วาทกรรมพัฒนาจริงหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งเราเรียนรู้อะไรจากโครงการพัฒนาเกาะบูโหลนดอน ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องแสวงหาแนวทางที่ควรจะเป็นในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการพัฒนาชุมชนบูโหลนดอนผ่านพัฒนาการของชุมชนเกาะบูโหลนดอน และโครงการพัฒนาชุมชนเกาะบูโหลนดอนในฐานะเครื่องมือของอำนาจ

แนวคิด และการทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดหลักในการวิเคราะห์โครงการพัฒนาของรัฐที่เข้ามาพัฒนาชุมชนเกาะบูโหลนดอน ใช้แนวคิดวาทกรรมพัฒนา โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงการพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรม ซึ่งการวิเคราะห์วาทกรรมในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้แยกขาดระหว่างทฤษฎีกับโลกแห่งความจริง ระหว่างอุดมการณ์กับความจริง การมองการพัฒนาในฐานะที่เป็นวาทกรรม อำนาจ รวมทั้งความขัดแย้งทำให้เห็นมุมมองที่ฉีกแนว ซึ่งแสดง

ให้เห็นถึงกระบวนการสร้างหรือสถาปนาความเป็นเจ้า (Hegemony) และชี้ให้เห็นถึงความแยบยลของอำนาจ และการครอบงำที่มาในรูปแบบความรู้และความจริง (Foucault, 2000) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ารัฐเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาไม่ใช่ประชาชน และได้ดึงเอาการพัฒนาไปโยงใยกับอุดมการณ์ของรัฐ การพัฒนาจึงถูกทำให้เชื่อมโยงกับการสร้างชาติ (Lefebvre, 1991)

การนำแนวคิดวาทกรรมอำนาจมาวิเคราะห์จึงต้องทำความเข้าใจก่อนว่า วาทกรรมอำนาจถูกนิยามความหมายอย่างไร จากงานศึกษาของ Foucault (1982) พบว่าวาทกรรมเป็นระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) อัตลักษณ์ (Identity) ความหมาย (Significance) และยังคงทำหน้าที่ต่อสิ่งๆ ที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง วาทกรรมเป็นมากกว่าภาษาหรือคำพูด วาทกรรมถูกสร้างขึ้นมาจากความแตกต่างระหว่างสิ่งๆ ที่สามารถพูดได้อย่างถูกต้องในช่วงระยะเวลาหนึ่งภายใต้กฎเกณฑ์หรือตรรกะชุดหนึ่ง ดังนั้นการวิเคราะห์วาทกรรมจึงเป็นการพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการขั้นตอนลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้สรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคม ประเด็นการวิเคราะห์วาทกรรมไม่ได้อยู่ที่ว่าคำพูดนั้นจริงหรือเท็จ แต่ความสนใจกลับอยู่ที่กฎเกณฑ์ชุดหนึ่งที่เป็นตัวกำกับให้การพูดนั้นๆ เป็นได้มากกว่าเรื่องของจริงหรือเท็จ ฉะนั้นวาทกรรมจึงสร้างสรรค์สรรพสิ่งภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม

นอกจากนี้ Foucault (1982) ยังกล่าวถึงภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมในเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นตัวกำหนดเอกลักษณ์และความหมายให้เกิดขึ้น มีลักษณะสิ้นไหลเปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมที่สร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา ไม่แน่นอน ตายตัว และหยุดนิ่ง ในภาคปฏิบัติของวาทกรรมมีการสร้างเหตุการณ์ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาบังคับใช้กับสรรพสิ่งในทุกสังคม เช่น การผลิตวาทกรรมจะถูกควบคุม คัดสรร จัดระบบ และแจกจ่ายภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่งซึ่งมีหน้าที่พลิกแพลงเพื่อให้เรามองไม่เห็นอำนาจและอันตราย รวมถึงความน่าเกลียด น่าสะพรึงกลัวของวาทกรรม เพื่อให้วาทกรรมดังกล่าวดำรงความเป็นเจ้าในสังคม ภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมจะช่วยให้เห็นถึงความโยงใยเครือข่ายของสังคมที่วาทกรรมชุดนั้นดำรงอยู่ การวิเคราะห์วาทกรรมเปิดพื้นที่และเวทีใหม่ สำหรับการต่อสู้ในสังคมให้กว้างไกลไปจากเดิม

ในขณะเดียวกัน Foucault (1982) ยังมองว่า การทำงานของอำนาจสมัยใหม่ที่มีต่อปัจเจกชนคือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์ให้กลายเป็นองค์ประธาน (Subject) ในการใช้อำนาจควบคุมตนเอง เป็นสิ่งที่กระจัดกระจายอยู่ทุกหนทุกแห่ง และเป็นสิ่งที่ถูกใช้มากกว่าถูกครอบครอง การที่อำนาจกระจายอยู่ตามที่ว่านั้น มิได้หมายความว่า อำนาจที่มีอยู่ในแต่ละที่นั้นจะมีปริมาณและคุณภาพที่เท่าเทียมกัน อำนาจแต่ละชนิดมีประวัติความเป็นมา วิธีทาง ตลอดจนยุทธวิธีในตัวมันเอง ดังนั้น Foucault จึงสรุปทัศนะเกี่ยวกับอำนาจว่า อำนาจมิได้มีศูนย์กลางอยู่ที่ใดที่หนึ่ง อำนาจมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และสามารถที่จะหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไม่มีที่สิ้นสุด อำนาจเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้นอำนาจจึงไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งหากแต่อำนาจคือโยงใยของความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างส่วนต่างๆ ของสังคม และการปะทะสังสรรค์ระหว่างผู้คนในสังคมในการดำรงชีวิตของแต่ละคน ดังนั้นเราไม่อาจหลบหนีหรือปลดปล่อยตัวเองออกจากอำนาจได้ ดังที่ Foucault บอกไว้ว่า “ที่ใดมีอำนาจ ที่นั่นย่อมต้องมีการต่อต้านขัดขืน”

(Resistance) หรืออาจกล่าวได้ว่า ในการต่อต้านขัดขืนนั้นไม่เคยอยู่นอกกรอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และในความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้นจำเป็นจะต้องมีความเป็นไปได้ของการต่อต้านขัดขืน เพราะว่าถ้าไม่มีความเป็นไปได้ของการต่อต้านขัดขืนแล้ว (ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านขัดขืนด้วยความรุนแรง การต่อสู้ หลอกลวง และความสามารถเชิงกลยุทธ์ที่จะพลิกผันสถานการณ์) มันก็จะไม่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เกิดขึ้นเลย

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมการพัฒนาทำให้เห็นว่า มีนักวิชาการให้ความสนใจ วิเคราะห์โครงการพัฒนาของรัฐที่เข้ามาในชุมชนเป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการพัฒนา ที่ได้สร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับรัฐ ดังเช่นในงานวิจัยของ สุรสม กฤษณะจุงทะ (2547) เรื่อง การเมือง วัฒนธรรมของความเป็นอื่นในพื้นที่สื่อ: การต่อสู้ทางวาทกรรมว่าด้วยเรื่องพลังงาน เป็นงานศึกษาประเด็น ความขัดแย้งของปัญหาพลังงานใน 3 กรณี คือ กรณีเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี (พ.ศ. 2532-2546) กรณีโครงการไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก และโรงไฟฟ้าถ่านหินกรูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ. 2538-2546) ความเป็นมาของความขัดแย้งทั้งสามกรณีนี้ได้ฉายให้เห็นภาพการต่อสู้ระหว่างคู่กรณีสองฝ่าย คือ กลไก อำนาจรัฐกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาพลังงาน การต่อสู้ถกเถียงของสองฝ่ายมิได้เป็นการต่อสู้ ถกเถียงแต่เพียงในห้องประชุม แต่มีการต่อสู้อย่างเข้มข้นในพื้นที่สื่อ การศึกษาจึงมุ่งนำเสนอภาพการต่อสู้ ทางวาทกรรมในเรื่องพลังงาน การนิยามและการสร้างภาพคู่ต่อสู้ให้ “เป็นอื่น” ผลของการศึกษาครั้งนี้ จึง เป็นความพยายามในการชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการต่อสู้เชิงวาทกรรมในพื้นที่สื่อกับรูปธรรมของ การปะทะต่อสู้ในปริภูมิทางสังคม-วัฒนธรรม และการเมืองโดยการนำกระบวนการทำให้พลังงานไฟฟ้า กลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ด้วยการเชื่อมโยงกับสถาบันกษัตริย์ เริ่มแรกในปี พ.ศ. 2507 ในสมัยที่จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดพระราชพิธีเปิดเขื่อนซึ่งรัฐบาลได้ขอพระราชทานพระนามจาก พระมหากษัตริย์เป็นชื่อเขื่อนและขอพระราชทานวโรกาสเสด็จในพระราชพิธีเปิดเขื่อนเพื่อก่อให้เกิด ความชอบธรรมและเป็นที่ยอมรับ และการนำกระบวนการตอกย้ำโดยกลไกสื่อมาใช้เพื่อทำให้ประชาชน รู้สึกว่า พลังงานไฟฟ้าเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิตและมีอรรถประโยชน์อย่างมหาศาล เป็นการตอกย้ำความชอบ ธรรมในการแสวงหาแหล่งพลังงานใหม่ ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ส่วนงานศึกษาของปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2541) เรื่องวาทกรรมชาวเขา ได้อธิบายให้เห็นคำ ว่า “พื้นที่ป่า” และ “ความเป็นชาวเขา” นั้น ถูกอำนาจรัฐสร้างความหมายในแนวคิด โดยป่าถูกนำไป วางตรงข้ามกับเมือง ป่าจึงเป็นส่วนสร้างให้ชาวเขาเป็นความดิบเถื่อนหรือล้าหลัง หรือป่าถูกใช้เป็นขุม กำลังของผู้ก่อการร้าย พวกปลุกผีและพวกตัดไม้ทำลายป่า โดยนัยนี้ชาวเขานอกจากจะมีความเป็นคน ป่าคนเถื่อน ยังเป็นพวกบั่นทอนความมั่นคงของชาติเป็นพวกค้ายาเสพติด เป็นพวกทำลายสิ่งแวดล้อม ทำยที่สุดชาวเขาถูกแปลงร่างกลายเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ชาวเขาและป่าขัดสาดด้วยการเข้ามาสร้าง ความหมายใหม่ทั้งจากรัฐและนายทุน เกิดการพยายามสร้างความหมายของพื้นที่เสียใหม่ ให้สอดคล้องกับ ข้ออ้างการเข้ามาใช้ประโยชน์บนพื้นที่ จึงเห็นได้ว่าป่าผืนดินผืนเดิมที่เคยถูกนำมากีดกันเบียดขับกลับถูก สร้างใหม่ในความหมายอื่นโดยต่างกรรมต่างวาระ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำแนวคิดวาทกรรมการพัฒนา ของ Foucault (1982) มาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนเกาะบูโหลนดอนในประเด็นโครงการพัฒนาที่ถ้าโถมเข้ามาจนชาวบ้านตั้งตัวไม่ติด และอ้าแขนรับเอาการพัฒนาไว้ โดยไม่ได้สงสัยกับสิ่งที่เกิดขึ้นจึงทำให้โครงการพัฒนาหลายโครงการที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วมล้มเหลวหรือส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน และอาจทำให้ชุมชนล่มสลาย ทั้งนี้เนื่องจากวิธีคิดของชุมชนที่มีมุมมองว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา รัฐได้ดำเนินการให้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องดำเนินการอะไรต่อไปอีก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้พื้นที่ชุมชนเกาะบูโหลนดอน ซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่เกาะเกตรา ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีโครงการพัฒนาเข้ามาเป็นจำนวนมาก
2. ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มแกนนำ จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ชาวบ้านในชุมชนบูโหลนดอน จำนวน 6 คน ซึ่งเป็นคนที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาในพื้นที่เกาะบูโหลนดอน รวมทั้งสิ้นจำนวน 11 คน
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลในประเด็นโครงการพัฒนาที่เข้ามาในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการพัฒนา และการดูแลโครงการต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาจัดสร้างให้
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สังเกต และเอกสารต่าง ๆ นำมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นของการวิจัย ตีความ และสร้างข้อสรุป แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

พัฒนาการของชุมชนเกาะบูโหลนดอนกับการพัฒนา

พัฒนาการของชุมชนเกาะบูโหลนดอน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงดังนี้

1. ก่อนปี 2500 การพัฒนายังมาไม่ถึงกับความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นช่วงที่ชุมชนยังถูกตัดขาดจากการพัฒนาในทุกด้านไม่ว่าจะเป็น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ การศึกษา และการสาธารณสุข ชุมชนยังดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ตะเกียง และคบไฟในการให้แสงสว่าง ยังไม่มีการจัดสร้างแหล่งรองรับน้ำจืด หรือสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ ชาวบ้านยังใช้วิธีหาภาชนะรองรับน้ำฝนด้วยตนเอง เป็นหมู่บ้านที่ถูกทอดทิ้งขาดการรับรู้จากสังคมภายนอก ชาวบ้านยึดอาชีพประมงเป็นหลักโดยใช้เรือขนาดเล็กที่ยังไม่มีเครื่องยนต์ที่ต่อขึ้นเองในหมู่บ้าน มีการใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิม เช่น การแทงปลา การทุบปลา (วางยาโดยใช้เถาวัลย์ชนิดหนึ่งที่

มีพิช) เป็นต้น ไม่มีการส่งเสริมการพัฒนาใด ๆ จากภาครัฐหรือเอกชน ถูกทอดทิ้ง เพราะเป็นพื้นที่ห่างไกล การคมนาคมที่ไม่สะดวกยากแก่การเข้าถึง และมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายกับมาเลเซีย และอินโดนีเซีย เนื่องจากมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนเกาะบุโหลนพื้นที่ดั้งเดิมที่สามารถสืบต้นตอที่มาได้คือ เป็นชนกลุ่มที่มาจากประเทศอินโดนีเซีย โดยมีเรื่องเล่าจากทายาทของโต๊ะกาแมะห์และโต๊ะซีรี ซึ่งเล่าว่าในช่วงปี พ.ศ. 2452 โต๊ะกาแมะห์ ดาโต๊ะศรีดาหวัน (ดาโต๊ะซ็อรือต็องัน) เป็นชาวมุสลิมได้พาเรือมาจากประเทศอินโดนีเซียมาพร้อมกับโต๊ะซีรีและเพื่อน ๆ ทั้งสองเป็นเพื่อนเกลอกัน ซึ่งก่อนหน้านั้นโต๊ะซีรีได้ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่ที่เกาะลันตาจังหวัดกระบี่ จนถึงช่วงเวลาหนึ่งโต๊ะซีรีได้เข้ามาอยู่ที่เกาะบุโหลน เล และได้รู้จักกับเพื่อนกับโต๊ะกาแมะห์ เช่นเดียวกันก่อนหน้านั้นโต๊ะกาแมะห์ได้ไปทำมาหากินอยู่ที่เกาะสาหร่ายและบ้านบ่อเจ็ดลูก จนมีความชอบพอกับนางกิมฮัวภรรยาของเจ้าแก้วหลุมถ่านบ่อเจ็ดลูก จากนั้นจึงย้ายไปทำมาหากินที่ประเทศพม่ากับนางกิมฮัวเป็นเวลา 1 ปี แล้วจึงย้ายกลับมาตั้งถิ่นฐานที่เกาะบุโหลน เล และได้ชวนคนจากพื้นที่จังหวัดตรัง กระบี่ ภูเก็ตมาด้วย โดยที่โต๊ะกาแมะห์เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเรื่องคาถาอาคมสามารถเรียกปลาให้มาติดอวน และยังใช้คาถาอาคมรักษาโรคร้ายได้ จนได้เป็นผู้นำของชาวเกาะบุโหลน มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นผู้นำในการประกอบพิธีต่าง ๆ มีลูกน้องและผู้รับถ้อยมาก ปัจจุบันนี้ชาวบ้านยังคงนิยมรักษาโรคร้ายไข้เจ็บโดยใช้หมอบ้าน หรือโต๊ะหมอบ ที่มีวิชาอาคมรักษาโรคร้าย ซึ่งโดยส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่าโรคร้ายไข้เจ็บเกิดจากผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงนิยมรักษาโรคร้ายด้วยการปิดเป่า และใช้สมุนไพรควักกันไป (บาสต ดาโต๊ะศรีดาหวัน, สัมภาษณ์วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2557 ; บังนิรันดร์, สัมภาษณ์วันที่ 15 มีนาคม 2557; บังเด็น, สัมภาษณ์วันที่ 16 มีนาคม 2557)

2. ช่วงปี พ.ศ.2500-2537 เน้นพัฒนาทางการศึกษาและเศรษฐกิจ

เป็นช่วงที่ชุมชนยังไม่มีการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประชาชนยังใช้ไฟตะเกียงน้ำมันและจากการปั่นไฟโดยเครื่องจุด แต่เน้นพัฒนาทางการศึกษา เนื่องจากมีการก่อตั้งโรงเรียนขึ้นในปี พ.ศ.2516 ให้ประชาชนได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นปีแรก โดยใช้ชื่อโรงเรียนบ้านเกาะบุโหลน ซึ่งนายหมาด ยาตา ผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น ได้ประสานงานจากกองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ จังหวัดสตูล และเริ่มก่อสร้างโรงเรียน แต่ไม่แล้วเสร็จ ต่อมาชมรมอาสาพัฒนา วิทยาลัยครูสงขลา ขณะนั้น โดยการนำของอาจารย์วันมูหะหมัด นอร์มะทาและ กับหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ จังหวัดสตูล ได้มาสร้างต่อจนแล้วเสร็จ เป็นอาคารเรียนชั่วคราว จำนวน 1 หลัง 4 ห้องเรียน มีบ้านพักครู 1 หลัง มีเสาธง บ่อน้ำ สนามเด็กเล่น และส้วม ทำให้ได้เปิดทำการสอนครั้งแรก เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2516 โดยมีนายธรรมนุญ กลิงค์ เป็นครูใหญ่คนแรก และมีนางจำรัส กลิงค์ เป็นครูผู้สอน เปิดสอน 2 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 39 คน เปิดทำการสอนที่เกาะบุโหลนดอน

ประมาณปี พ.ศ. 2530 นายหมาด ยาตา ได้ริเริ่มบุกเบิกก่อตั้งมัสยิดหลังแรก ที่เกาะบุโหลนดอน หลังจากนั้นประชาชนหลายครอบครัวได้อพยพจากเกาะบุโหลนเลมายังเกาะบุโหลนดอน เนื่องจากเห็นว่าเป็นพื้นที่เหมาะสมกว่าและมีพื้นที่ราบติดชายฝั่งเหมาะที่จะตั้งบ้านเรือนและทำการประมง ชาวบ้านได้ช่วยกันปลูกต้นมะพร้าว ป่าต้นสนไว้รอบ ๆ เกาะหลายร้อยต้น เพื่อไว้เป็นแนวกันคลื่นลม

ต่อมาในปี พ.ศ.2532 โรงเรียนได้ย้ายไปเปิดสอนที่เกาะบุโหลนเล เนื่องด้วยผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น ซึ่งชื่อว่าจำรูญ อองศารา อาศัยอยู่ที่เกาะบุโหลนเล ต่อมาประชาชนบ้านเกาะบุโหลนดอนเห็นว่าการย้ายไปเปิดทำการสอนที่เกาะบุโหลนเล หรือเปิดทำการสอนที่ใดที่หนึ่ง ทำให้นักเรียนไม่สะดวกและลำบากที่จะเดินทางไปเรียน เนื่องจากบางครั้งต้องนั่งเรือฝ่าคลื่นลมแรงทำให้นักเรียนได้รับอันตราย จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2532 โรงเรียนจึงได้เปิดทำการสอนทั้ง 2 เกาะ โดยมีผู้อำนวยการคนเดียวและครูที่จะต้องแบ่งหน้าที่ผลัดเปลี่ยนกันเดินทางไปสอนทั้ง 2 เกาะ (บังเทิด, สัมภาษณ์วันที่ 20 มีนาคม 2557)

ปี พ.ศ. 2534 เกิดเหตุการณ์พายุคลื่นลมแรงพัดเข้าหุบบ้านสร้างความเสียหายให้แก่ชาวบ้านอย่างหนัก ป่าสนหลายร้อยต้นบริเวณชายหาดหน้าเกาะบุโหลนดอนถูกคลื่นซัดโค่นล้ม จมไปกับน้ำทะเลจนหมดหาดทรายถูกกัดเซาะ บ้านเรือนพังทลายหลายหลัง เรือแตกหลายลำ ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน

สำหรับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มีการเข้ามาของผู้คนจากภายนอกคือ จากปากบารา จังหวัดสตูล และจากบนพื้นที่ของจังหวัดตรัง โดยเข้ามาบุกเบิกจับจองที่ดินบริเวณเกาะบุโหลนเลที่ยังทิ้งร้างว่างเปล่า และเริ่มมีการสร้างรีสอร์ตบริการนักท่องเที่ยวที่เกาะบุโหลนเล ส่วนเกาะบุโหลนดอนยังไม่มีมีการสร้างรีสอร์ต แต่ที่ดินบางส่วนมีการซื้อขายสิทธิ์ให้กับนายทุนนอกเกาะ ส่วนชาวบ้านยังประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก แต่มีการเริ่มใช้เครื่องมือที่หลากหลายมากขึ้น เช่น อวน และเรือเครื่องยนต์ขนาดเล็ก ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาวางปะการังเทียมชนิดคอนกรีต จำนวน 150 หน่วย ในพื้นที่ 0.25 ตารางกิโลเมตร โดยใช้งบประมาณ 750,000 บาท (ไชยา, สัมภาษณ์วันที่ 9 พฤษภาคม 2557)

3. ช่วงปี 2537 -2557 เน้นพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและคุณภาพชีวิต

เป็นช่วงที่ชาวบ้านเกาะบุโหลนดอน ได้แสดงถึงความพยายามอย่างยิ่งที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนด้านต่าง ๆ โดยผ่านกิจกรรมทั้งที่ดำเนินการโดยชาวบ้านเอง และที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ส่งผลให้เกาะบุโหลนดอนได้รับการพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งถือว่ามีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถจำแนกการพัฒนาเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้คือ

1) ด้านสุขภาพอนามัยและสาธารณสุขของชุมชน ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2540 ชาวบ้านยังขาดโครงสร้างพื้นฐานหลายด้าน ประชาชนยังไม่ตระหนักถึงเรื่องสุขอนามัย เรื่องการสร้างห้องน้ำห้องส้วมยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับประชาชน และมองเป็นเรื่องแปลก โดยมีความเชื่อว่าการที่ถ่ายอุจจาระทับของตัวเองจะทำให้ถ่ายไม่ออก และส่งผลไม่ดีกับชีวิต ความเชื่อลักษณะนี้ได้อยู่ในความคิดของชาวบ้านมานาน ซึ่งในขณะนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้วิธีการขุดหลุมโดยใช้พื้นที่บริเวณบ้านหรือบนเนินเขาหลังหมู่บ้านเป็นสุขา โดยจะเปลี่ยนที่ไปเรื่อย ๆ ส่วนบางคนที่ไม่ได้ตระหนักถึงเรื่องความสะอาดและมารยาททางสังคมจะใช้บริเวณชายหาดสำหรับถ่ายอุจจาระ หลังจากนั้นไม่นานมีชาวบ้านเพียง 2 หลังคาเรือนคือ นายนิรันดร์ และนายอิดล ที่เริ่มสร้างห้องน้ำห้องส้วมส่วนตัว ต่อมาหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัด ได้เข้ามาแจกท่อซีเมนต์คอนกรีต พร้อมสุขภัณฑ์สำหรับสร้างห้องน้ำห้องส้วม แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้ก่อสร้าง จนกระทั่งหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัดต้องลงมาดำเนินการก่อสร้างให้จนแล้วเสร็จ แต่ยังไม่ครบทุกหลังคาเรือน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2546 องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำได้สนับสนุนงบประมาณ เพื่อสร้างห้องน้ำ

สาธารณสุขให้กับชุมชนรวม 5 จุด จำนวน 10 ห้อง ในการสร้างห้องส้วมครั้งนี้ มีเพียงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเท่านั้นที่เข้ามาจัดการ ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการสร้าง ปัจจุบันห้องน้ำที่สร้างทั้ง 5 จุด อยู่ในสภาพชำรุด เสียหาย ไม่มีการซ่อมแซม ดูแลและรักษาความสะอาดจากชาวบ้าน

2) ด้านสาธารณสุขโรคของชุมชน ได้แก่ การมีไฟฟ้า ประปาใช้ในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ ตระหนักถึงความสำคัญและความสะดวกสบายของชุมชนที่คาดหวังว่าจะต้องมีไฟฟ้าใช้ เพื่อให้สามารถรับรู้ข่าวสารจากโลกภายนอกได้ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2546 จึงได้เข้ามาติดตั้งไฟฟ้าให้ชุมชนได้ใช้ โดยใช้ไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ (แผงโซลาร์เซลล์) ให้แก่ประชาชนมากกว่า 117 ครัวเรือน ทำให้ประชาชนมีความสะดวกและสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอกได้มากขึ้นผ่านทางวิทยุและโทรทัศน์ แต่ติดตั้งได้เฉพาะบางครัวเรือนเท่านั้นที่ต่อฟ่วงและชาร์ตแบตเตอรี่ไว้หลายลูก

ปี พ.ศ. 2547 เกิดคลื่นยักษ์สึนามิพัดถล่มเกือบทุกจังหวัดในทะเลอันดามัน ชุมชนเกาะบุโหลนเป็นหนึ่งในหมู่บ้านดังกล่าวที่ถูกคลื่นสึนามิทำลาย โดยขณะนั้นชาวบ้านได้วิ่งหนีและขนของใช้ที่จำเป็นอพยพขึ้นบนเขาที่อยู่ด้านหลังของเกาะ บ้านเรือนของชาวบ้านพังเสียหายหลายหลัง เรือแตกหลายลำ ในเหตุการณ์ดังกล่าวมูลนิธิเครือข่ายซีเมนต์จึงได้ให้การสนับสนุนทุนหมุนเวียนประกอบอาชีพ 200,000 บาท สำหรับซื้อเครื่องมือประมง ซื้อเรือใหม่ และซ่อมแซมเรือ

สำหรับโครงการพัฒนาที่ทำให้คนในชุมชนได้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2548 โดยโครงการชลประทาน จังหวัดสตูล ได้เข้ามาพัฒนาชุมชนเกาะบุโหลนดอน ให้มีน้ำใช้ด้วยการสร้างอ่างเก็บน้ำคอนกรีตขนาดใหญ่ให้ชาวบ้าน ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนที่มีประชากรจำนวนมาก และยังขาดแคลนน้ำ ในช่วงนี้ประชาชนเริ่มมีความพยายามที่จะพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องวินัยและความรับผิดชอบของชุมชนจึงทำให้ความพยายามดังกล่าวล้มเหลว เช่น การจัดระบบการดูแลรักษาประปาหมู่บ้าน ได้มีการเรียกเก็บเงินค่าบำรุงในการใช้ไฟฟ้าจากแผงโซลาร์เซลล์ครัวเรือนละ 130 บาท ต่อเดือน เพื่อเป็นเงินสะสมไว้ซ่อมแซมบำรุงรักษาในแต่ละปี และการเก็บเงินบำรุงการใช้แผงโซลาร์เซลล์สำหรับชาร์ตแบตเตอรี่ไฟฟ้าที่เกาะบุโหลนดอนครั้งละ 10 บาท เป็นต้น ความพยายามที่จะดำเนินกิจกรรมดังกล่าวของชุมชนได้ดำเนินการในระยะแรกเท่านั้น แต่หลังจากนั้นก็มีการล้มเลิกกิจกรรมดังกล่าวไป เนื่องจากการบริหารจัดการไม่มีความโปร่งใส ผู้รับผิดชอบขาดความรับผิดชอบและชาวบ้านเองก็ไม่มีวินัยในการจ่ายเงินค่าบำรุงที่เรียกเก็บ

3) ด้านศาสนา ในอดีตชาวบ้านมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ต่อมาได้หันมานับถือศาสนาอิสลาม โดยที่นายอัมหรับ เหมรา ซึ่งมาจากปากบารา เข้ามาประกอบอาชีพประมง และสร้างที่พักชั่วคราวอยู่ที่เกาะบุโหลนดอน นายอัมหรับเป็นผู้มีความรู้ทางด้านศาสนา ได้เห็นสภาพสังคมบนเกาะด้วยการพัฒนาในทุกด้านโดยเฉพาะด้านศาสนา ชาวบ้านมีการดื่มสุรา เล่นการพนัน สามัภรรยาทะเลาะกันบ่อยครั้ง นายอัมหรับจึงเริ่มเรียกร้องให้ชุมชนมาปฏิบัติตนใหม่โดยใช้หลักการทางศาสนาเข้าแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในระยะเวลาที่นายอัมหรับ อยู่ที่เกาะ ได้มีการจัดกลุ่มเปิดการเรียนการสอนศาสนาและสอนอัลกุรอาน ให้กับเด็กและผู้ใหญ่ เริ่มมีการละหมาดทุกวันศุกร์และใช้กฎข้อบังคับทางสังคมให้ชาวบ้านหันมาละหมาดและ

ประกอบความดี ซึ่งกฎเกณฑ์มีข้อแม้ว่า ถ้าหากชาวบ้านคนไหนไม่หันมาละหมาดหรือเลิกดื่มเหล้า เล่นการพนัน เมื่อจะแต่งงาน หรือมีคนตาย หรือกิจกรรมทางศาสนาอื่นๆ จะไม่ทำพิธีกรรมให้ การใช้มาตรการลักษณะนี้ ทำให้ปัญหาเหล่านั้นเริ่มลดลง การดื่มเหล้า เล่นการพนันเริ่มลดลง แต่ปัจจุบันยังมีให้เห็นอยู่บ้างหากเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนถือว่า ปัจจุบันมีน้อยลงมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 นายยูโสภ เป็นคนจากบ้านปีใหญ่ได้เข้ามานำการละหมาดวันศุกร์ให้เป็นระยะ แต่ก็ไม่ได้อยู่ประจำที่เกาะบุโหลนดอน เนื่องจากอายุมากและไม่ค่อยจะแข็งแรง ปัจจุบันนายยูโสภยังคงแวะเวียนไปมาเพื่อทำหน้าที่ดังกล่าวเป็นระยะ

ในปี พ.ศ. 2554 องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำได้วางแนวปะการังเทียม 3 จุด โดยใช้งบประมาณจำนวน 20 ล้านบาท หลังจากนั้นก็มีโครงการต่าง ๆ เข้ามาพัฒนาชุมชนเกาะบุโหลนดอนจากหน่วยงานภาครัฐ และจากนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์อยู่เป็นระยะ (นิรันดร์, สัมภาษณ์ วันที่ 10 พฤษภาคม 2557; อิดล, สัมภาษณ์วันที่ 19 พฤษภาคม 2557)

โครงการการพัฒนาชุมชนเกาะบุโหลนดอนในฐานะเครื่องมือของอำนาจ

ความคิดว่าด้วยการพัฒนา เป็นอำนาจที่มาในรูปของความรู้ เพื่อขจัดสิ่งที่เรียกว่า ความยากจน ความด้อยพัฒนา นโยบายของภาครัฐจึงเกิดขึ้นในลักษณะของวาทกรรม เพื่อ “ขจัดความยากจน ความด้อยพัฒนาให้หมดสิ้นไปจากสังคมไทย” เป็นการสร้างความฝันให้กับประชาชน ด้วยการตั้งสถาบันในรูปขององค์กรขึ้นมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของรัฐให้ความช่วยเหลือในการจัดทำโครงการพัฒนา ในงานพัฒนาชนบทของไทย ผลพวงของวาทกรรมนี้ทำให้ เริ่มแบ่งแยกพื้นที่ของการพัฒนาเพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างของความเจริญก้าวหน้าของความเป็นเมืองกับความล้าหลังด้อยพัฒนาของชนบทปรากฏชัดเจนนับแต่ได้เริ่มต้นการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ.2520-2524 แต่ในช่วงแรกชุมชนบุโหลนดอนก็ยังไม่ได้รับการเหลียวแลจากหน่วยงานภาครัฐแต่อย่างใด ต่อมาจนกระทั่งมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ.2535-2539 ที่เน้นการกระจายรายได้และการพัฒนาไปสู่ชนบทเป็นต้นมา จึงทำให้ชุมชนบุโหลนดอนได้รับความช่วยเหลือมากขึ้นเป็นลำดับ แต่การให้ความช่วยเหลือเป็นลักษณะของการเข้ามาจัดการพื้นที่โดยรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่มีคนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา แม้จะมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 ที่ให้เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมพัฒนาประเทศเป็นสำคัญ แต่กระบวนการพัฒนายังมุ่งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมากกว่ามุ่งพัฒนาศักยภาพชุมชนหรือคน (สรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) ซึ่งชุมชนเกาะบุโหลนดอนก็เป็นส่วนหนึ่งของความยากจน ความล้าหลัง และความด้อยพัฒนา ดังจะเห็นได้จากโครงการพัฒนาเกาะบุโหลนดอนหลายโครงการที่สถาบัน และตัวแทนของรัฐกลับทำหน้าที่ภาคปฏิบัติของวาทกรรมการพัฒนา และการสร้างภาพประทับใจชาวบ้านในลักษณะของการติดตราสัญลักษณ์มากกว่าการพัฒนาตามอุดมการณ์ที่ควรจะเป็น

1. สถาบันและตัวแทนกับการทำหน้าที่ภาคปฏิบัติของวาทกรรมการพัฒนา

ภาคปฏิบัติของวาทกรรมการพัฒนาที่ศิบลานเข้ามาในชุมชนเกาะบุโหลนดอนอย่างเข้มข้นในช่วงปี 2540 เป็นต้นมา น่าจะมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544 ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและมุ่งให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา แต่ในทางปฏิบัติภาครัฐกลับไม่ได้ทำตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่วางไว้ ภาคปฏิบัติของวาทกรรมพัฒนาได้ทำหน้าที่ผ่านตัวแทนของสถาบัน ซึ่งได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ กองบัญชาการทหารสูงสุด กรมชลประทาน และกระทรวงพลังงาน โดยที่ชาวบ้านไม่มีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการออกแรงสร้าง หรือร่วมแสดงความคิดเห็น จึงส่งผลให้โครงการที่ลงมาพัฒนาชุมชนเกาะบุโหลนดอนบางโครงการล้มเหลว ขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่องจากคนในชุมชน สะท้อนได้จากโครงการพัฒนาหลายโครงการที่อยู่ในฐานะเครื่องมือของอำนาจที่จัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยสถาบันและตัวแทนที่ไม่ได้ผลเต็มที่อย่างที่ควรจะเป็นดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

ในปี พ.ศ. 2540 ชุมชนเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำจืดอย่างมาก มีการออกไปหาน้ำที่ปากบารา และเกาะหลีเป๊ะ โดยซื้อน้ำดื่มได้ในราคาขวดละ ไม่ต่ำกว่า 50 บาท องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับทราบความเดือดร้อนของชาวบ้าน จึงได้เข้าไปช่วยเหลือโดยการจัดหาถังเก็บน้ำดื่มขนาด 500-2000 ลิตร แจกจ่ายให้กับชาวบ้านเพื่อรองรับน้ำฝน ทำให้ปัญหาขาดแคลนน้ำเริ่มได้รับการบรรเทามากขึ้น แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าถังน้ำที่แจกให้ที่เป็นของส่วนกลางบางส่วนสภาพชำรุดเสียหาย ขาดการดูแล หรือแม้แต่ถังน้ำที่แจกให้โดยองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นถึงขนาดใหญ่ ชาวบ้านไม่ได้ใช้เนื่องจากเมื่อใช้น้ำจากถังดังกล่าวทำให้เกิดอาการคัน (สมจิต, สัมภาษณ์วันที่ 7 ธันวาคม 2556) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของถังน้ำที่หน่วยงานภาครัฐนำมาแจกให้ชาวบ้าน หรือสะท้อนถึงความไม่รู้ในเรื่องสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน ปี พ.ศ. 2547 ภาครัฐได้สนับสนุนงบประมาณสร้างอาคารสภกรณ์เพื่อเป็นสถานที่สำหรับซื้อขายสัตว์น้ำ โดยภาครัฐหวังว่าชาวประมงที่จับสัตว์น้ำมาได้จะสามารถแลกเปลี่ยนซื้อขายโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง แต่ในการก่อสร้างดังกล่าวชาวบ้านไม่มีส่วนร่วม และหลังจากที่สร้างเสร็จแล้วชาวบ้านยังไม่ได้นำมาใช้งาน ตั้งแต่เริ่มแรก อาคารจึงถูกทิ้งร้าง เป็นที่เก็บเครื่องมือประมงของชาวบ้าน การใช้งานในปัจจุบันกลายเป็นที่พัก ที่ตากผ้า และที่เก็บสิ่งของของครอบครัวอดีตผู้ใหญ่บ้าน เช่นเดียวกับโครงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ๆ ละล้าน ที่ภาครัฐไม่มีนโยบายการบริหารงานที่ชัดเจน จึงทำให้การดำเนินงานในชุมชนบุโหลนดอนล้มเหลว เนื่องจากขาดระบบการจัดการที่ดี เงินกองทุนจากการปล่อยกู้ให้กับชาวบ้านสูญเปล่า และเงินหายไป เนื่องจากชาวบ้านที่กู้เงินไม่ส่งเงินคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ถึงแม้กรมการจะทวงถามก็ไม่สามารถทวงเงินคืนได้

ในปี พ.ศ. 2548 โครงการชลประทานสตูลได้ขุดอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ให้ชาวบ้านเกาะบุโหลนดอนเพื่อรองรับน้ำฝนในช่วงขาดแคลนน้ำ ปันน้ำใช้ให้ชาวบ้านสำหรับอุปโภคบริโภค การใช้งานในระยะแรกสามารถรองรับน้ำในฤดูฝนหรือช่วงฝนตกได้ แต่ยังไม่มีการต่อท่อส่งน้ำ ชาวบ้านไม่สามารถใช้งานได้อย่างทั่วถึง ส่วนการใช้งานในปัจจุบันที่มีการต่อท่อส่งน้ำ ทำให้สามารถจ่ายน้ำให้กับชาวบ้านได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่น้ำมีความขุ่นมากสามารถใช้อุปโภคได้เท่านั้น ไม่สามารถนำมาบริโภคได้ ในขณะที่เดียวกันน้ำใน

บ่อซีเมนต์ดินอย่างรวดเร็วจนไม่สามารถเก็บกักน้ำไว้ได้นาน โครงการนี้ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการสร้างหน่วยงานรัฐและเอกชนเท่านั้นที่เข้ามาจัดการ

ในปีเดียวกัน หน่วยงานภาครัฐได้สร้างประปาหมู่บ้าน เพื่อเป็นการให้บริการน้ำใช้สำหรับอุปโภคของชาวบ้านทั้งหมู่บ้านในชุมชนเกาะบุโหลนดอน โดยที่ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการสร้าง มีเพียงคณะกรรมการหมู่บ้านที่ดำเนินงานด้วยการระดมทุนกันเอง เพื่อต่อท่อเมนย่อยเข้าสู่บ้านของตนเอง หลังจากนั้นได้จัดทำระบบดูแลและซ่อมบำรุงประปาหมู่บ้าน โดยเก็บเงินค่าบำรุงจากปริมาณการใช้น้ำโดยวัดจากมิเตอร์ ซึ่งในระยะแรกดำเนินงาน มีการเก็บค่าบำรุงเท่ากันทุกหลังคาเรือน 50 บาท แต่เนื่องจากในปัจจุบันสภาพของน้ำขุ่นเป็นโคลน ชาวบ้านบางส่วนงดใช้ แต่บางส่วนก็ยังใช้สำหรับอุปโภค โดยไม่มีการเก็บค่าบำรุง เงินค่าบำรุงสูญหาย ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งอธิบายว่า “ชาวบ้านไม่มีวินัย ไม่มีการซ่อมบำรุงประปา” (บาเต็ม, สัมภาษณ์วันที่ 8 ธันวาคม 2556)

ก่อนปี พ.ศ. 2550 กระทรวงพลังงานได้จัดสร้างแผงโซลาร์เซลล์แสงอาทิตย์สำหรับชาร์ตไฟแบตเตอรี่เพื่อให้แสงสว่างในบ้านเรือน ซึ่งประชาชนไม่มีส่วนร่วมเช่นกัน รัฐเป็นผู้สร้างให้ฝ่ายเดียว ปัจจุบันอยู่ในสภาพชำรุด แผงเซลล์รับแสงอาทิตย์แตกในบางจุด ตัวแปลงไฟฟ้าและมีเตอร์วัดเสียหาย ไม่สามารถใช้งานได้ ชาวบ้านไม่ได้ช่วยกันในการดูแลรักษา (รอสน๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 9 ธันวาคม 2556)

พ.ศ. 2551 หน่วยงานภาครัฐได้สร้างอาคารศูนย์สุขภาพชุมชน เพื่อเป็นศูนย์สุขภาพประจำหมู่บ้าน เป็นสถานที่ปฐมพยาบาลเบื้องต้น เป็นที่จ่ายยาสามัญประจำบ้าน เป็นที่ประชุมของเจ้าหน้าที่อสม. ชาวบ้านร่วมเป็นผู้เสนอขอโครงการ แต่ไม่มีส่วนร่วมในการสร้าง การใช้งานในระยะแรกทั้งร้าง ไม่มีการใช้งานใดๆ ไม่มีเวชภัณฑ์ และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่ได้ใช้งานตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (อิสยา, สัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2556)

จากปรากฏการณ์ที่สังเกตได้และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาของภาครัฐเข้ามายังชุมชนโดยผ่านสถาบันและตัวแทนที่เป็นไปในรูปแบบของการทำหน้าที่ในการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ โดยที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมน้อยหรือบางโครงการแทบไม่มีส่วนร่วมเลย ชาวบ้านบางคนได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “มีเจ้าหน้าที่รัฐขึ้นมาบนเกาะและอีกไม่กี่วันก็มีรถแม็คโครมากับแพ พอมาถึงก็ชุด ๆ แล้วก็ทำงานกัน พอเสร็จแล้วก็กลับไปชาวบ้านก็มายืนดูกันว่าเขามาทำอะไร เพราะไม่เห็นรู้เรื่องเลย” (เจ๊ะนันท์, สัมภาษณ์วันที่ 10 พฤษภาคม 2557) โครงการพัฒนาเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงภาคปฏิบัติการของวาทกรรมที่ไม่สอดคล้องกับภาคของสาระที่นำเสนอไว้ให้ดูดี จึงทำให้การพัฒนาไปไม่ถึงปลายทาง

2. การสร้างภาพประทับใจของสถาบันในใจชาวบ้านและการติดตราสัญลักษณ์เพื่อช่วงชิงพื้นที่ของความหมาย

สิ่งที่พบเกี่ยวกับการสร้างภาพประทับใจของสถาบันในใจชาวบ้านคือ ชาวบ้านไม่ได้รับรู้ถึงโครงสร้างองค์กร งบประมาณ การทำหน้าที่ของสถาบันทั้งในด้านตัวบทกฎหมาย และที่ตั้งเป็นเพียงภาพประทับใจในใจที่ไม่อาจบ่งบอกได้ว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน เพียงรับรู้ชื่อองค์กรผ่าน “ป้าย” โครงการ และตัวบุคคลผู้เข้ามาเผยแพร่วาทกรรม พร้อมกับมาตรฐานการปฏิบัติให้พ้นไปจากความด้อยพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าหน้าที่

ผู้เข้ามาในหมู่บ้านมีลักษณะของอำนาจที่ให้คุณให้โทษได้โดยตัวเอง แต่การอ้างสถาบันที่สังกัดเป็นการอ้างอำนาจที่นอกเหนือจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่ วิธีการนี้ทำให้ตัวแทนสถาบันมีลักษณะของการเป็น “ผู้ให้” เจ้าหน้าที่ผู้เป็นตัวแทนสถาบันจะวางบทบาทเป็นคนกลางที่เจรจาต่อรองกับสถาบันที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งชาวบ้านไม่สามารถเข้าถึงได้ หากแต่ต้องแสดงความต้องการผ่านคนกลาง ดังเช่น เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดสตูล เจ้าหน้าที่และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ฯลฯ เจ้าหน้าที่และนักวิชาการเหล่านี้ได้นำโครงการพัฒนา เข้ามาในพื้นที่ ซึ่งการเข้ามามีภาพของการมาให้ความช่วยเหลือ เป็นคนกลางที่ประนีประนอมกับทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายที่เข้ามาพัฒนากับฝ่ายชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านถามถึงสิ่งที่ต้องการทราบนอกเหนือจากนี้ คำตอบที่มักจะได้รับจากตัวแทนของสถาบันที่เป็นเจ้าหน้าที่คือ “ตอนนี้เขายังไม่มีนโยบาย ยังไม่มีอะไรทั้งนั้น ให้ดำเนินการตรงจุดนี้ก่อน แล้วถ้ามีจะมาบอก” สิ่งที่เป็นเรื่องติดขัด ไม่สามารถทำตามความต้องการได้จึงเป็นเรื่องของสถาบันเป็น “นโยบาย” เป็นเรื่องของ “ผู้ใหญ่” การกล่าวอ้างสถาบัน มีการกล่าวอ้างในสองลักษณะ เมื่อเจ้าหน้าที่หรือตัวแทน (agent) ไม่สามารถให้คำตอบหรือให้ความช่วยเหลือได้ และการอ้างถึงเงื่อนไขที่ชาวบ้านต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งได้รับการแจ้งเพียงว่า ถูกกำหนดจากส่วนกลาง จากผู้ใหญ่ โดยเจ้าหน้าที่ไม่สามารถแก้ไขใด ๆ ได้ ผู้มีอำนาจซึ่งได้แก่สถาบัน จึงเป็นผู้ที่เฝ้ามองตรวจสอบโดยที่ชาวบ้านไม่อาจรับรู้และมองเห็นหรือสัมผัสได้โดยตรง แต่สามารถกำกับให้อยู่ในกฎระเบียบได้อย่างเข้มงวด โดยไม่สูญเสียความรู้สึกที่ดี และความซาบซึ้งในบุญคุณของสถาบัน การพูดผ่านตัวแทนจึงเป็นเทคโนโลยีทางอำนาจ เพราะตัวแทนคือ ภาพประทับในด้านความดีงามของสถาบันที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือ ขณะที่ความเข้มงวดแสวงหาผลประโยชน์ตอบแทนเป็นสิ่งที่ไม่มีประธานซึ่งเป็นผู้กระทำ ถึงแม้การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวชาวบ้านจะได้รับไม่ทั่วถึงก็ตาม อย่างเช่นกรณีของการแจกสิ่งของที่เป็นถังรองรับน้ำให้แก่ชาวบ้านในชุมชนงูไหลนดอน ผู้ที่ได้รับแจกส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติของชาวบ้านที่ประสานงานกับตัวแทนของสถาบัน ดังเช่นคำพูดของชาวบ้านคนหนึ่งกล่าวว่า “ทางการเขาเอาถังรองน้ำมาแจกเยอะเยอะ แต่กะไม่ได้รับ เพราะไม่ได้เป็นเครือญาติของผู้นำชุมชน คนที่เป็นญาติผู้นำได้แล้วได้อีก แต่กว่าจะมาถึงบ้านกะก็นาน ๆ ที” (ยาม๊ะ, สัมภาษณ์วันที่ 29 มิถุนายน 2557) บางคนที่ได้รับ เพราะเป็นผู้ที่ “ให้ความร่วมมือบอกให้ทำอะไรทำ ช่วยเหลืองานส่วนรวมดี” ตัวแทนจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรที่ได้มาจากภายนอก ซึ่งการจัดสรรมักจะกระจายไปสู่บุคคลที่ใกล้ชิดก่อน นอกจากตัวแทนจะทำหน้าที่กระจายผลประโยชน์แล้ว ตัวแทนยังเป็นผู้สอดส่องดูแลความประพฤติของสมาชิกกลุ่ม เพราะตัวแทนมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง ผู้นำกลุ่มในชุมชนจะทราบความเคลื่อนไหวของสมาชิกกลุ่มทุกคน โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับมาตรฐานของกลุ่ม เมื่อสมาชิกกลุ่มคนใดมีเรื่องเป็นของตนเอง หรือมีการศึกษาต่อยอดจากชั้นประถมศึกษา ก็จะได้รับส่งเสริม และผู้นำกลุ่มมักจะชวนไปอบรมสัมมนาด้วย โดยในการสัมมนาจะมีการเลี้ยงอาหาร และได้รับเบี้ยเลี้ยงรายวันสำหรับการเข้าร่วมสัมมนา พร้อมทั้งผลักดันให้มีตำแหน่งที่สำคัญ อย่างไรก็ตามเครือญาติมักจะได้รับพิจารณา ก่อน ทำให้เห็นถึงวินัยความเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย เชื่อฟังผู้มีอำนาจจึงได้รับการปลูกถ่ายลงไปสู่ร่างกายของผู้ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือ หรือได้รับโอกาสที่ดีกว่า มีการส่งถ่ายอำนาจ และผลประโยชน์ต่อกันอย่างเป็นขั้นตอน ผู้ที่ได้รับเลือกคือผู้ที่ฝึกฝนร่างกาย จิตใจให้ยินยอมพร้อมใจต่ออำนาจที่เหนือกว่า

การติดตามสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเจ้าของโครงการ สถาบันหรือหน่วยงานที่เข้ามา รับผิดชอบการพัฒนา นั้นมักจะทำป้ายที่ระบุถึงกิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงาน ซึ่งสามารถเห็นได้ทั่วทั้งเกาะบุโหลนดอน ป้ายมีลักษณะเป็นสองรูปแบบ แบบแรกเป็นป้ายแสดงให้เห็นถึงการแบ่งพื้นที่ทาง ความคิดของกลุ่มคนและหน่วยงาน (สถาบัน) อย่างชัดเจน การครอบครองพื้นที่ติดป้ายนั้นไม่ได้เพียง สะท้อนอาณาบริเวณในด้านกายภาพเท่านั้น หากแต่สะท้อนพื้นที่ของความหมาย และการยึดครอง เผยแพร่แนวทางการพัฒนา อันมีสถาบันอยู่เบื้องหลัง ป้ายและถาวรวัตถุจึงทำหน้าที่เสมือนเป็นสรรพทัศน์ (Panopticism) คอยย้ำเตือนสมาชิกที่เป็นชาวบ้าน และประกาศเขตแดนของอำนาจให้คนที่ผ่านไปมา และอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณนั้นระลึกรู้ถึงการมีสังกัดทางความคิดและพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติ เช่น ป้ายโครงการ ชลประทาน ป้ายในการติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ของนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ป้ายที่เป็นตัวอักษรที่ติดอยู่ข้างถังเก็บน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ ฯลฯ

ส่วนป้ายลักษณะที่สอง เป็นป้ายบ่งบอกสถานะ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ป้ายลักษณะนี้จะติดอยู่ บริเวณหน้าบ้าน ซึ่งจะบอกชื่อ สกุล และสถานะความเป็นสมาชิกกลุ่ม ดังเช่น ป้ายสมาชิกกลุ่ม อสม. ป้าย กลุ่มธนาคารขยะ เป็นต้น ป้ายบ่งบอกสถานะ การเป็นสมาชิกนี้ เปรียบเสมือนการบ่งบอกถึงสังกัดของ บุคคลในการรับเอาความหมายของการพัฒนาเข้ามาในชุมชน ป้ายเสมือนเป็นสถาปัตยกรรมของอำนาจ ที่ ถูกใช้แพร่หลายในงานพัฒนาของไทย ป้ายบ่งบอกหน่วยงานเจ้าของงบประมาณ นอกจากนี้ยังสามารถพบ ป้ายบอกอาณาเขตความรับผิดชอบว่า เป็นพื้นที่ของใคร ซึ่งหมายถึงอำนาจได้แผ่ขยายเข้าไปครอบครองใน ชุมชนหมู่บ้าน สิ่งก่อสร้างที่ได้สร้างขึ้นทุกชนิดได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกล้วนมีป้ายบ่งบอก หน่วยงานผู้ให้งบประมาณ สถาปัตยกรรม ป้ายจึงเป็นการประกาศเขตพื้นที่ และควบคุมชีวิตทางสังคมที่ อยู่ในอาณาบริเวณให้ยอมรับ และย้ำเตือนถึงสังกัด และแบบแผนการปฏิบัติ ที่เจ้าของป้ายกำหนด

ดังนั้นในทางปฏิบัติ สถาบันที่ทำงานด้านงานพัฒนาชนบท ในพื้นที่นี้จึงไม่ได้ทำหน้าที่พัฒนาใน ความหมายที่เราเข้าใจกัน แต่ทำหน้าที่ควบคุมให้อยู่ในวินัย เพื่อให้ผู้ที่เป่าหมายของการพัฒนาเข้า สังกัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน และปฏิบัติตามมาตรฐานที่สถาบันกำหนดให้ เมื่อสถาบันทำหน้าที่ “พัฒนา” การพัฒนาจึงเป็นเสมือนเครื่องมือการจัดวางโครงสร้างทางอำนาจของสถาบันให้แผ่ขยายไปสู่ ท้องถิ่น และจัดสรรผลประโยชน์ลงไปตามโครงสร้างที่กำหนดไว้เป็นช่วงชั้น บุคคลที่ใกล้ชิดกับอำนาจ มากกว่าก็ได้ผลประโยชน์มากกว่า ซึ่งต่างจากที่เข้าใจกันว่าใครด้อยโอกาสกว่า หรือยากจนกว่าก็จะได้ มากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า การพัฒนาได้นำไปสู่ความขัดแย้งของคนในชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจาก โครงการพัฒนาของรัฐมักจะดำเนินการผ่านกลุ่มแกนนำที่มีบทบาทสำคัญ จึงทำให้กลุ่มต่าง ๆ พยายามที่จะ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน การแย่งกันเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน จนนำไปสู่ความขัดแย้งทาง ความคิดและผลประโยชน์ สถานการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้ชุมชนบุโหลนดอนแบ่งกลุ่มคนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบังเหินศักดิ์ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจัดเป็นกลุ่มใหญ่ของชุมชน เนื่องจากมีญาติพี่น้องจำนวนมากบน เกาะและเป็นคนมีอรรถาศัยดีแต่เป็นคนพูดน้อย กลุ่มบังเหินซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีกคนหนึ่งบนเกาะบุ โหลนดอนเป็นกลุ่มที่ชาวบ้านมองว่ามีความรู้ เนื่องจากจบการศึกษาที่สูงกว่าคนอื่นบนเกาะ แต่ชาวบ้านที่ อยู่ในกลุ่มบังเหินจะไปทำงานบริการที่เกาะหลีเป๊ะและไม่เชื่อว่าการพัฒนาจะตกมาถึงกลุ่มของพวกเขา

อย่างแท้จริง และกลุ่มนายนิรันดร์ ซึ่งเป็นพ่อค้าในชุมชนและเป็นประธาน อสม. ด้วยความเป็นคนติดตามข่าวสารเพราะรู้จักคนบนฝั่งมากและมีบทบาทในการต้อนรับคณะหรือหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ ที่ลงมาในเกาะ นายนิรันดร์มักถูกรหาจากชาวบ้านว่าให้ผลประโยชน์เข้ากระเป๋าตัวเองและพวกพ้อง ซึ่งกลุ่มคนทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวเกิดความขัดแย้งทางความคิด และไม่ลงรอยกันในการทำงานพัฒนาชุมชนบางโครงการ โดยส่วนใหญ่มาจากการพยายามที่จะทำให้ตนเองมีบทบาทในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ

ผลกระทบของปฏิบัติการวาทกรรมที่มีต่อชุมชนและการปรับตัวของชุมชน

การพัฒนาได้เคลื่อนตัวมาสู่ชุมชนเกาะบุโหลนดอนหลายครั้งหลายครา จนกระทั่งชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รับการพัฒนาโดยไม่คิดที่จะพึ่งตนเอง ถึงแม้โครงการจะสิ้นสุดลงเหลือเพียงตราสัญลักษณ์ของภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการพัฒนาแล้วก็ตาม แต่ชุมชนก็ยังคงเชื่อฟังตามที่รัฐต้องการให้เป็นในขณะเดียวกันก็ไม่ได้สานต่อโครงการพัฒนาของรัฐ

การพัฒนาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างใหญ่หลวง ชุมชนไม่รู้สึกรักและตระหนักถึงความเป็นเจ้าของในสิ่งที่เกิดจากโครงการพัฒนาที่ไม่ได้มีส่วนร่วม จึงทำให้อาการ สิ่งปลูกสร้างไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้วยความรักทะนุถนอม และยังทำให้ชุมชนเกิดความขัดแย้งเป็นหลายกลุ่ม ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนต้องการที่จะเข้าถึงตัวแทนของสถาบัน เพื่อผลประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง การพยายามเข้าถึงตัวแทนของสถาบันที่นำการพัฒนาเข้ามาในชุมชนเกาะบุโหลนดอน ส่งผลให้เกิดแกนนำชุมชนขึ้นสามกลุ่ม ถึงแม้กลุ่มแกนนำดังกล่าวจะมีความขัดแย้งกันอยู่บ้างก็ตาม แต่การเกิดแกนนำในชุมชนก็เป็นผลดีที่จะทำให้การพัฒนาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ในอนาคต

อย่างไรก็ตามชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมพัฒนามีได้เชื่อมโยงอย่างที่รัฐเข้าใจ แต่ชุมชนได้เรียนรู้ท่าทีของการพัฒนามากขึ้น และได้พยายามปรับตัวด้วยการไม่ยอมตกอยู่ภายใต้ภาคปฏิบัติการของวาทกรรม กรณีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การดำรงชีวิตด้วยภูมิปัญญาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวให้รุ่นลูกรุ่นหลานได้เรียนรู้ถึงวิถีการดำรงชีวิตของการทำประมง ผนวกกับการรับรู้ข่าวสารจากโลกภายนอกของชุมชนเกาะบุโหลนดอน ทำให้ชุมชนสามารถเคลื่อนตัวเข้าสู่กระแสการท่องเที่ยว ด้วยการใช้ความเชี่ยวชาญในการขับเรือประมงไปทำงานรับจ้างนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมธรรมชาติทางทะเล โดยเฉพาะที่เกาะหลีเป๊ะชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้ไปเป็นแรงงานรับจ้างในแหล่งท่องเที่ยว เมื่อฤดูกาลของการท่องเที่ยวมาเยือน นอกจากนั้นแล้วการที่เกาะบุโหลนดอนมีสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและยังคงความบริสุทธิ์ จึงทำให้ชุมชนได้พยายามรับนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติที่บ้านตนเองในลักษณะของโฮมสเตย์

สรุปและอภิปรายผล

ในงานของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) มองว่าการปฏิบัติการณ์ของอำนาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักเหตุผล (Rationality) เป็นเหตุผลที่สร้างความชอบธรรมให้กับการปฏิบัติการณ์ของรัฐว่าเป็นสิทธิที่รัฐจะเข้าไปจัดการและกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้น โดยหวังให้ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าว รูปแบบของการใช้เทคโนโลยีภายใต้ความเป็นเหตุเป็นผลเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐ มี 3 ขั้นตอน คือ 1) สร้างความฝันถึงสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าให้คนยอมรับ 2) จากนั้นก็ทำความฝันนั้นไปสู่การปฏิบัติ ในรูปของสถาบันที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่สนองตอบให้ความฝันเป็นจริง และ 3) ผลลัพธ์ความรู้ในรูปของวินัยทางวิชาการ (Academic Discipline) ขึ้น เพื่อสืบทอดการใช้อำนาจต่อไปในอนาคต (Foucault, 2000, pp. 410-415)

ในมุมมองของ Foucault ดังกล่าวข้างต้น ภาคปฏิบัติการณ์ของวาทกรรมการพัฒนาของรัฐที่มีต่อชุมชนได้วาดฝันให้ชุมชนมีลักษณะที่เชื่อคือ ให้ชุมชนปฏิบัติตามสิ่งที่รัฐต้องการให้เป็น โครงการพัฒนาหลายโครงการที่นำเข้ามาพัฒนาในชุมชนล้วนแล้วแต่สลายหายไป และทำให้เชื่อว่า เมื่อปฏิบัติตามจะกลายเป็นชุมชนที่พัฒนาแล้ว ทั้ง ๆ ที่โดยความเป็นจริงแล้วการพัฒนาดังกล่าวอาจไม่เป็นดังที่คิด ชาวบ้านชุมชนบุโหลนดอนที่ถูกการพัฒนาถาโถมระลอกแล้วระลอกเล่าไม่ได้เชื่ออย่างที่คิด แต่กลับใช้บทเรียนที่ผ่านมาเพื่อใคร่ครวญและปรับตัว ไม่ยอมจำนนกับวาทกรรมการพัฒนา จะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านหลายคนได้พยายามปรับตัวที่จะให้อยู่รอดได้โดยการหันมาพึ่งตนเองแทนที่จะพึ่งการพัฒนาของรัฐ อย่างเช่น ชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้พยายามเก็บเงินเพื่อซื้อแบตเตอรี่มาชาร์ตพลังงานจากแสงอาทิตย์ และกักเก็บไว้ใช้เป็นพลังงานไฟฟ้าในช่วงกลางคืน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของสุรสม กฤษณะจุฑะ (2547) ที่ศึกษาเรื่องการเมืองวัฒนธรรมของความเป็นอื่นในพื้นที่สี่: การต่อสู้ทางวาทกรรมว่าด้วยเรื่องพลังงาน เป็นงานศึกษาประเด็นความขัดแย้งของปัญหาพลังงานความเป็นมาของความขัดแย้งนี้ได้ฉายให้เห็นภาพการต่อสู้ระหว่างคู่กรณีสองฝ่าย คือ กลไกอำนาจรัฐกับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาพลังงาน การต่อสู้ถกเถียงของสองฝ่ายมิได้เป็นการต่อสู้ถกเถียงแต่เพียงในห้องประชุม แต่มีการต่อสู้อย่างเข้มข้นในพื้นที่สี่ สะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้รัฐจะทำให้ชาวบ้านเชื่อจากภาคปฏิบัติการณ์ของวาทกรรม อย่างไรก็ตามชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้พยายามดิ้นรนเพื่อให้ออกห่างจากวาทกรรมพัฒนาภาคปฏิบัติการณ์ของรัฐ

จากการศึกษาภาคปฏิบัติการณ์ของวาทกรรมการพัฒนา ชุมชนบนเกาะบุโหลนดอนได้ทำหน้าที่ดึงชาวบ้านให้เข้าเป็นเพียงสมาชิก แต่ไม่ได้มีจำนวนอย่างชัดเจนในการพัฒนาตามสาระของวาทกรรม ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ภาครัฐซึ่งเป็นตัวแทนของสถาบันมีความเชื่อว่า ทำให้สามารถกำกับควบคุมได้ง่ายโดยสมาชิกเหล่านี้ทำงานสนองตอบต่อผลประโยชน์ของเจ้าของโครงการในลักษณะของการมีถาวรวัตถุ จำนวนกลุ่ม และจำนวนกิจกรรม ดังนั้นโครงการพัฒนาจึงมีลักษณะสำคัญที่ทั้งรัฐและคนของรัฐดำเนินการเพื่อเป้าหมายคล้ายกันคือ “การสร้างรูปธรรมอันแสดงถึงการบรรลุผลในกิจกรรมของโครงการ” ดังเช่นรูปธรรมของการตั้งกลุ่ม การติดตั้งเครื่องชาร์ตแบตเตอรี่โดยใช้แผงโซลาร์เซลล์ได้สำเร็จคือ มีตู้ชาร์ตแบตเตอรี่ที่ตั้งอยู่ภายในชุมชนหลายจุด เป็นต้น และมีป้ายชื่อระบุหน่วยงานเจ้าของโครงการไว้ เช่นเดียวกันกับ

โครงการอื่น ๆ ที่มีป้ายชื่อระบุเจ้าของโครงการ แต่ไม่ได้รับการดูแลอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ Foucault (1995) อธิบายไว้ว่าการติดป้ายบอกชื่อโครงการและหน่วยงานเจ้าของโครงการที่กระจายอยู่ทั่วทั้งหมู่บ้านเป็นการสร้างอัตลักษณ์ และความหมายให้สรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคม ทำให้โครงการพัฒนาที่เห็นเป็นเพียงภาคปฏิบัติการของวาทกรรมการพัฒนาเท่านั้น ไม่ได้สะท้อนถึงสาระของวาทกรรมของวาทกรรมอย่างครอบคลุม

แต่อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของกิจกรรมต่างจากความสำเร็จของโครงการ เพราะโครงการตู้ชาร์ตแบตเตอรี่ช่วยให้ชาวบ้านมีแสงสว่างใช้ในเวลากลางคืน แต่ในทางปฏิบัติเมื่อดำเนินโครงการไปแล้วจะสามารถใช้ได้ตลอดไปหรือไม่นั้น ไม่ใช่สาระสำคัญ สาระสำคัญอยู่ที่การกระตุ้นให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมตามที่หน่วยงานเจ้าของโครงการต้องการ สำหรับโครงการที่หน่วยราชการเข้ามาส่งเสริมให้สร้างอาคารสหกรณ์เพื่อเป็นสถานที่สำหรับซื้อขายสัตว์น้ำโดยตั้งวัตถุประสงค์ไว้ว่าไม่ต้องการให้ผ่านพ่อค้าคนกลาง ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการสร้าง และหลังจากที่สร้างเสร็จแล้วก็ไม่ได้ใช้งานแต่ถูกปล่อยให้ร้าง โดยนัยนี้การทำงานของภาคปฏิบัติของวาทกรรมการพัฒนาของรัฐแทนที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง แต่กลับทำให้ชุมชนอ่อนแอ ล่มสลาย กรณีเช่นนี้ชาวบ้านมักจะกล่าวว่าเป็นเพราะความไม่เอาจริงเอาจังของชาวบ้านในหมู่บ้านเอง มากกว่าจะกล่าวโทษหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริม แต่ในทางกลับกันทางราชการก็เพียงต้องการให้มีสิ่งปลูกสร้างที่แสดงถึงผลการดำเนินโครงการอย่างเป็นรูปธรรมเท่านั้น ไม่ได้ต้องการให้มีการซื้อขายหรือลดภาระค่าใช้จ่ายหรือทำให้เงินหมุนเวียนไม่รั่วไหลออกไปนอกหมู่บ้านตามหลักการแต่อย่างใด หรืออย่างน้อยก็ไม่ได้ดำเนินงานอย่างเข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริง รวมทั้งไม่ได้มีความพยายามต่อการดำเนินการตามเป้าหมายที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2543) ได้กล่าวถึงวาทกรรมการพัฒนาไว้ว่า ปฏิบัติการวาทกรรมเป็นตัวกำหนดหรือสร้างความหมายให้กับสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” และคำว่า “ค่อยพัฒนาเหตุผลของโครงการพัฒนาของหน่วยภาครัฐจึงมีลักษณะที่ผลิตข้อความหมายของการพัฒนาใน 2 ลักษณะคือ การพัฒนาเป็นการเพิ่มขึ้นของวัตถุ สิ่งของรูปธรรม จากการดำเนินโครงการ ซึ่งได้แก่สิ่งก่อสร้าง อาคาร ป้าย และสัญลักษณ์ที่คอยย้ำเตือนต่อชาวบ้านตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน และประการที่สอง โครงการพัฒนาช่วยตอกย้ำผลิตซ้ำการยอมรับเชื่อฟังรัฐ เพื่อให้งบประมาณยังคงเข้าสู่ชุมชนหมู่บ้าน ในฐานะหมู่บ้านยากจนที่ “ราษฎร์” อยู่ในกรอบธรรมเนียมแห่งระเบียบวินัย โครงการพัฒนา ทำหน้าที่ชี้กำกับ ให้คนไม่สามารถใช้ศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ออกมาได้ ด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดไปจากส่วนกลาง เข้าไปทำลายระบบแบบแผน ค่านิยม และเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่นเดียวกับงานศึกษาของปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2541) ที่ศึกษาเรื่องวาทกรรมชาวเขาได้อธิบายให้เห็นคำว่า “พื้นที่ป่า” และ “ความเป็นชาวเขา” นั้น ถูกอำนาจรัฐสร้างความหมายในแนวคิดโดยปาถูกนำไปวางตรงข้ามกับเมือง ป่าจึงเป็นส่วนสร้างให้ชาวเขาเป็นความดิ้นรนหรือล้าหลัง หรือป่าถูกใช้เป็นขุมกำลังของผู้ก่อการร้าย เป็นพวกทำลายสิ่งแวดล้อม เกิดการพยายามสร้างความหมายของพื้นที่เสียใหม่ ให้สอดคล้องกับข้ออ้างการเข้ามาใช้ประโยชน์บนพื้นที่ จึงเห็นได้ว่าป่าผืนดินผืนเดิมที่เคยถูกนำมาถักทอเบียดขับกลับถูกสร้างใหม่ในความหมายอื่นโดยต่างกรรมต่างวาระ

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าภาคปฏิบัติของวาทกรรมการพัฒนาจึงเป็นไปได้เพื่อฝึกวินัยให้กับคนในชนบทในพื้นที่สองประเภทคือ 1) การผลิตตอบสนองต่อตลาดทุนนิยมด้วยการกดทับให้พื้นที่ยากจน พื้นที่ป่า ความเป็นชาวบ้าน ความเป็นชาวเขาเป็นพื้นที่ที่ไร้คุณค่า 2) ชุมชนขาดศักยภาพยอมตนเป็นวัตถุติบนำเข้าสู่กระบวนการพัฒนาแล้วยกย่องเชิดชูให้เป็นแบบอย่างของความสำเร็จว่า เป็นการทำให้พ้นไปจากความยากจน การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการเชิงวัฒนธรรม แต่ทั้งสองพื้นที่ก็มีสถานะไม่ต่างกันคือเป็นผลผลิตของอำนาจและผลิตซ้ำอำนาจว่าด้วยการพัฒนา ตัวแทนหรือสถาบันมีสถานะในฐานะลูกหนี้ของโครงการพัฒนารูปแบบต่างๆ ที่ต้องตอบแทนด้วยการผลิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ในการพัฒนาชุมชนบุโหลนดอนหรือชุมชนอื่น ๆ การที่นักวิชาการหรือหน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาทำงานพัฒนาควรเริ่มต้นจากการศึกษากลุ่มแกนนำที่มีในชุมชนก่อนว่า แต่ละกลุ่มแกนนำในชุมชนมีลักษณะอย่างไร เพื่อที่จะได้ใช้ความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มแกนนำในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการพัฒนา ในการที่จะสามารถดึงผู้คนที่เป็นพวกพ้องของกลุ่มแกนนำเข้ามาร่วมทำงานได้
2. ในการพัฒนาควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ตั้งแต่เริ่มวางแผนการทำงาน ร่วมดำเนินการกิจกรรมทุกขั้นตอน ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและตระหนักถึงความเป็นเจ้าของโครงการ จึงจะทำให้การพัฒนาเป็นการพัฒนาอย่างแท้จริงไม่เป็นเพียงปฏิบัติการของวาทกรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

แนวทางการสร้างศักยภาพของชุมชนเกาะบุโหลนดอน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- เจ๊ะนันท์. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (10 ธันวาคม 2556). สัมภาษณ์.
 ไชยา. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (2557, 9 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
 ไชยรัตน์ เจริญสินโอสาร. (2543). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น*. กรุงเทพฯ: พิมพ์วิภาษา.
- ชุกรี หะยีสามแม นิฟาริต ระเด่นอาหมัด สุธา เกลาฉีด ทศพร พงศ์สุวรรณ จิตรกร หมิ่นสัน วีระ ขุนไชยรักษ์ และอับดุลเลาะ หมัดอะด้า. (2555). *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะบุโหลนดอนและเกาะบุโหลนเล*. ปัตตานี: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ภายใต้ความร่วมมือโครงการพัฒนาเกาะบุโหลนจังหวัดสตูล (มูลนิธิวิจัยพัฒนา).

- บังเต็น. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (16 มีนาคม 2557). สัมภาษณ์.
- บังเทิด. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (2557, 20 มีนาคม). สัมภาษณ์.
- บังนรินทร์. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล สัมภาษณ์. (15 มีนาคม 2557). สัมภาษณ์.
- บาเต็ม. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (2556, 8 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- บาสด ดาโต๊ะศรีดาหวัน. ชุมชนเกาะบุโหลน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (9 กุมภาพันธ์ 2557). สัมภาษณ์.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2541) วาทกรรมว่าด้วยชาวเขา วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 11(1), 92-135.
- ยาม๊ะ. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (29 มิถุนายน 2557). สัมภาษณ์.
- รอสัน๊ะ. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (9 ธันวาคม 2557). สัมภาษณ์.
- สมจิต. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (7 ธันวาคม 2556). สัมภาษณ์.
- สรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.slideshare.net/saritsak/ss-13907586>
- สุรสุม ฤกษ์ณะจุฑะ. (2555). *การเมืองเรื่องพื้นที่และการต่อสู้เพื่อความมั่นคงในที่ดินของชาวนาอีสาน* วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาโทศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อัสรี มาหะมะ. (2556). *วิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา*. ค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2557, จาก <http://atree54.blogspot.com/>
- อีสา. ชุมชนเกาะบุโหลนดอน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล. (9 พฤษภาคม 2557). สัมภาษณ์.
- Foucault, M. (1995). *Discipline and punish: the birth of the prison*. Alan Sheridan. (trans.) New York: Vintage Books.
- Foucault, M. (1982). The subject and power, in Dreyfus and Rabinow (eds.) Michel Foucault : *Beyond Structuralism and Hermeneutics*. (pp. 208 – 226). London: Harvester Wheatsheaf.
- Foucault, M. (2000). *The political technology of individuals*. In Michel Foucault Power Essential Works of Foucault 1954-1984, by Paul Rabinow, (pp. 403-417). New York : The New Prees.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Nicholson-Smith, Donald (trans.) London: Blackwell.